

Književnost

Silvin Sardenko: Izbrane pesmi. II. zvez. »Pesem o domu«. Založila brata Rode & Martinčič, Celje.

Za 40 letni jubilej svojega bogatega pesniškega ustvarjanja je Sardenko pričel izdajati svoje Izbrane, toda najprej še ne objavljene pesmi. Do sedaj sta izšla dva zvezka, ki vsak zase tvori zaključeno celoto. Prvi je bil ciklus sonetov, posvečenih trem materam: njegovi, Krekovi in Božji.

Drugi zvezek, ki je izšel pred kratkim, pa nosi naslov »Pesem o domu«, dvospev. Motiv, ki je inspiriral pesnika, je v zamisli in obdelavi svojevrsten, toplo domač in prisrčen: ukrajinski kobzar-begunec in slovenski godec sta se sešla nekje na slovenskih tleh ob koncu mračnih dni svetovne vojne.

Neznani izgnanec poje poln hrepenenja in domotožja o svojem daljnem domu, godec, ki ga je sprejel v svoj družinski krog in mu vsaj za nekaj časa dal občutje domačnosti, pa poje o svojem domu, o zemlji, ki živi na njej in o njenih ljudeh. V medsebojnem odpevanju na iste motive si tako pripovedujeta:

kako z bridkostjo hodi potnik z d o m a ,
kako z veseljem se d o m a spočije,
kako z nemirom hrepeni d o m o v .

Cikličnost, ki je Sardenkova posebnost — odlika ali napaka — loči slavospev tako na tri dele: Z doma, Doma, Domov.

Prvi pesem začne, drugi jo sklene, in tako spletata na tri in trideset kit kobzar in godec slavospev domu. Ta spev je po svoji zgradbi epično-lirska pesnitev, ki zaradi iskreno preprostega pripovedovanja in občutenega pesnikovega doživljanja osvoji bralca, ki mu je ljuba tiha misel in intimna pesnikova izpoved, da ob njej začuti ljubezensko povezanost s svojim domom, njegovo usodo in z vsemi nemirnimi romarji in izgnanci sveta, ki od tod hrepene še po drugem Domu izven meja te zemlje. Lepo pravi godec kobzarju:

Ti v tujini, kakor jaz v očini,
vsi smo tujci z dušo domotožno.

Pesnikova duša je religiozna in zato preveč široka, da bi se zaprla v časovne in premenljive oblike samo zemskega rodnega doma, kajti dom ni le streha nad glavo, duh z vrtov, pot med poljem ali sončni prod, ne le žena brat, sin, temveč

kdor ljubi dom Ti da,
iz polnega srca,
da ti je kot doma,

on ti postane mati in sestra in brat, ko potuješ proti domu; in iskreno zaprosi godec v »Pesmi« Božjo mater, da bi visoko nad večnimi vrati postavila luč, ko se bo tih vračal k Očetu.

Sardenko je nam predobro poznan in zato ta zbirka ni kakšno novo odkritje. To tudi ni njen namen. Pesnik, ki je vedno stal izven modnih in programskih struj, zvest svojemu prazničnemu, religioznemu občutju, je dal le pesem svojega srčnega občutja, ki bo v krogu ljubiteljev njegove poezije — in teh, se mi zdi, je precej — našla svoj odpev.

Morda je pomanjkanje globlje elementarne zveze z življenjem svojega doma in njegove usode in preromantično nadahnjena domotožnost kriva, da »Pesem o domu« ne zagrabi, temveč le čustveno ogreje človeka, ki ni približan pesnikovemu svetu in si želi več poudarka na realnost stvari. Pa: pusti peti mojga slavca, kakor sem mu grlo ustvaril...

Na vsak način pa tudi ta zbirka potrjuje sloves Sardenka kot našega domačega pevca, ki je v dovršenem in mehkotekočem verzu zapel svoje zelo lepe, motivno nove hvalnice slovenski zemlji in gostoljubni dobroti njenega človeka na način, ki si ga želi, ko pravi, naj mu beseda bo slovenska:

sveta, iz prostega srca zajeta.

Zdi se mi, da bi Sardenkova pesem bila mnogo močnejša, če bi ne uporabljal pri izrazu te domovinske ljubezni nekega posrednika — v tem primeru godca ali kobzarja — temveč bi jo zapel kot svojo lastno pesniško izpoved in doživetje naravnost iz svojega srca. Na tak način bi izgubila pesem veliko na svoji didaktičnosti, ki včasih neprijetno moti. Kvalitetno pa je ta drugi zvezek boljši kakor je bil prvi (Materi). Bolj kot kdajkoli poprej ima močna povezanost z domom svoj poseben pomen, ki je zlasti danes potreben in je sodoben. In v domoljubju je tudi poudarek Sardenkove pesmi o Domu. Posebno lepe v zbirki so: »Vedo še lastovice«, »Ne veš li kaj je dom?«, »Domača pesem«, »V slovenski vasi«, »Na meji dveh rodov«, »Domov«, »Tujec na Triglavu«... Za vzgled njegove mojstrsko melodiozne pesniške tehnike pa navedem dva odlomka. Prvi je iz pesmi »Proti domu«, drugi pa iz njegove osebne izpovedi in želje v pesmi »Na življenja tesni brvi«, ki zbirko tudi zaključí:

Proti domu jadramo čolnarji,
polne mreže so srebrnih rib,
zlat je čolnič v jutranji jim zarji,
zlat v vodi se zrcali hrib.
med gorami v belem kolobarji
tih se smeje nočni potnik: ščip...

ter

»Pet pedi« je v polju pela
prepelica letne dni,
prav je ptičica imela
pet pedi dovolj prsti.
Samega so rožmarina
polna okna vaših sob,
tudi meni bo planina
natrosila rož na grob.

Severin Šali.

Jože Cvelbar: Izbrano delo. Uredil Francè Koblar. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1938.

Iz bogate Cvelbarjeve zapuščine je izbral urednik čez 40 pesmi ter 6, po večini mladinskih, črtic in slik in dodal tem literarnim proizvodom še njegov znameniti dnevnik, ki nazorno priča, kako se je ta dvajsetletni fant skozi do smrti meril s svojo usodo. Toda če so te pesmi in črtice le več ali manj uspeli mladostni poskusi, pa daje to verno osebno pričevanje, ob katerem se bo moral pač vsakdo zamisliti, knjigi iskren življenjski pečat. To je kos žive stvarnosti in krvav protest proti krivicam tope materialistične miselnosti, ki je iztrgala človeka osebemu notranjemu klicu in ga obsodila v počasen duhovni razkroj in v nasilno telesno smrt. Ko prebiraš te zapiske, se ti zazdi, kot da gledaš drevo, ki mu je vihar odkrnil vrh: le ena sama drobna veja, ki se še drži razklanega debla, se žejno izteza za soncem in ne more umreti. Ta iskrena človeška dokumentarnost je glavna vrednota te zapuščine, ki ti je stokrat bliže ko marsikak plitev naturalistični izdelek, kakršni so zdaj spet v navadi. Vsakomur, ki hoče v tem času, ki v imenu idolov spet kliče smrt nad človeka, biti in ostati samo človek, to se pravi: živeti in delati, kakor ti narekujeta vest in srce, bo ta knjiga vzpodbuda in tolažba.

Kdo bi tedaj še tehtal dognanost posameznih verzov in stavkov? Iz pesmi, ki so v dveh ali treh primerih kar krepko izvirne, vedno pa svojsko, polnokrvno občutene, se vidi, da je bil Cvelbar izrazita pesniška osebnost. S polnimi čustvi odgovarja v teh pesmih lepim spominom in sanjam o svetli bodočnosti, ljubezenskim bolečinam in lepotam domačega kraja. Kdo bi mu hotel zameriti, če pri teh letih in ob tolikšni tvornosti ni mogel tega potratnega zdravja zajeti v strožje dognano obliko? Toda odkar je sprevidel, da njegov pravi poklic kljub vsemu vendarle ni lirika, ampak slikarstvo, se pesem zmerom bolj umika neposredni izpovedi, ki dobiva zlasti proti koncu zelo plastično podobo. Ti bežni zapiski iz vojske pričajo, da je bil Cvelbar tudi dober prozaist, saj prehajajo ponekod že kar v zrel pripovedni izraz, in predstavljajo skupaj z risbami živ nadosebni dokument, ki nima samo literarne cene. V teh grenkih obtožbah je zajeta tragika tistega rodu, ki je zašel v krvavi metež, še preden je našel lastno podobo in bil zato moralno tem teže prizadet. Ta bolečina pa se je Cvelbarju še stopnjevala ob neuslišani ljubezni in ob zavesti, da mora za milijone ljudi, srečnejših kakor on sam, zastaviti vse, kar ima, in vendar nima na vsem svetu niti ene duše, ki bi ga ljubila: